

ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАВ'ЯНИСТИХ РОСЛИН КОВПАКІВСЬКОГО ЛІСОПАРКУ (ПОЛТАВСЬКА ОБЛ.)

Олефір І.П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – Гапон С.В., доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Рослинний світ вражає своєю красою, багатством та розмаїттям. Існування людства тісно пов'язане з навколишнім середовищем. На жаль, ми часто забуваємо про взаємозв'язок між усім живим у природі та порушуємо цей складний механізм, в якому все взаємопов'язане і вражає досконале. Щоб не порушити рівноваги в системі «природа – людина», необхідно постійно досліджувати компоненти природних та штучних екосистем, запобігати їх руйнуванню.

Цікавим осередком рослинного покриву на Котелевщині є Ковпаківський лісопарк, який створений людиною на основі типових лісових біогеоценозів Котелевщини.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Ковпаківський» розташований у західній частині смт. Котельва Котелевського району Полтавської області. Його площа становить 196 га разом з лісовим масивом на правому і лівому березі р. Ворскли [1].

Історія створення цього парку бере початок з 20-х років ХХ століття і пов'язана з іменем двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака (уродженця Котельви), організатором партизанського руху на Україні під час Великої Вітчизняної війни. Саме під його керівництвом і були здійснені перші насадження сосни звичайної [2].

Дослідженню флори і рослинності цього об'єкту присвячено кілька робіт ботаніків Полтавщини. Незважаючи на це, флора та рослинний покрив Ковпаківського лісопарку є маловивченими. Переважно це дендрологічні дослідження, мало даних про трав'янисті рослини, їх особливості, роль в утворенні рослинних угруповань.

Тому, метою наших досліджень є виявлення еколого-ценотичних та еколого-біологічних особливостей трав'янистих рослин Ковпаківського лісопарку.

Об'єктом наукових досліджень були види трав'янистих рослин, предметом – встановлення їхніх еколого-біологічних та еколого-ценотичних особливостей, участі в утворенні рослинного покриву.

Матеріалом для написання роботи є гербарні матеріали 25 модельних видів квіткових рослин, зібраних на території Ковпаківського лісопарку в експедиційний сезон 2019 року. Частота трапляння видів встановлювалася

візуально за відповідною шкалою. Назви рослин наведені за «Определителем растений ...» [3].

У результаті наших досліджень встановлено, що у Ковпаківському лісопарку є понад 60 видів трав'янистих рослин. З них в якості модельних об'єктів для дослідження було взято 25, найбільш ценотично значимих, видів рослин, які належать до 18 родин, 24 родів.

Найбагатшою є родина *Lamiaceae* (три види), родини *Apiaceae*, *Liliaceae*, *Rubiaceae*, *Violaceae* налічують по два види, решта родин *Superaceae*, *Arocynaceae*, *Geraniaceae*, *Rosaceae*, *Boraginaceae*, *Ranunculaceae*, *Papaveraceae*, *Aristolochiaceae*, *Campanulaceae*, *Guttiferae*, *Lamiaceae*, *Euphorbiaceae* налічують по 1 виду.

З метою визначення еколого-біологічних та еколого-ценотичних особливостей рослин нами встановлювалися відповідні екоморфи за відношенням до провідних факторів середовища: світла, вологи, типу ценозу тощо.

За відношенням до світла виявлено дві групи рослин: геліофіти, сціофіти та умбросціофіти. Шість видів (24%, *Veronica chamaedris* (L.), *Origanum vulgare* (L.), *Gagea minima* (L.), *Hypericum perforatum* (L.), *Corydalis cava* (ET. Korte), *Fikaria verna* (NUDS)) є світлолюбими. До групи тіньових належить сім видів (28%).

Це *Carex pillosa* (SCOP), *Asarum europaeum* (L.), *Mercurialis perennis* (L.), *Vinca minor* (L.), *Asperula odorata* (L.), *Paris quadrifolia* (L.), *Scrophularia nodosa* (L.). Тіневитривалих дванадцять видів (48%). Це *Betonica officinalis* (L.), *Anthriscus sylvestris* (L.), *Pulmonaria obscura* (DUM), *Galium aparine* (L.), *Geranium Robertianum* (L.), *Geum urbanum* (L.), *Stachys sylvatica* (L.), *Campanula trachelium* (L.), *Glechoma hirsuta* (W. K.), *Viola mirabilis* (L.), *V. Odorata* (L.), *Aegopodium podagraria* (L.).

За відношенням до вологи серед виявлених видів 23 види (92% – *Veronica chamaedris*, *Pulmonaria obscura*, *Galium aparine*, *Origanum vulgare*, *Anthriscus sylvestris*, *Vinca minor*, *Geranium Robertianum*, *Geum urbanum*, *Campanula trachelium*, *Hypericum perforatum*, *Gagea minima*, *Asarum europaeum*, *Asperula odorata*, *Fikarila verna*, *Carex pillosa*, *Mercurialis perennis*, *Galium aparine*, *Scrophularia nodosa*, *Corydalis cava*, *Glechoma hirsuta*, *Viola mirabilis*, *V. odorata*, *Stachys sylvatica*, *Aegopodim podagraria*) належать до мезофітів; *Paris quadrifolia* – до мезогігрофітів (4%); *Betonica officinalis* – мезоксерофітів (4%).

Аналіз еколого-ценотичної приуроченості трав'янистих рослин свідчить про те, що більшість із них є типовими лісовими, дванадцять видів (48%). У лісах, чагарниках та узліссях трапляється сім видів (28%); у лісах, чагарниках – п'ять видів (20%); тільки на узліссях один вид (4%).

Частота трапляння виявлених видів є також різною. Дуже часто, місцями утворюють фон, трапляються *Aegopodim podagraria*, *Asarum europaeum*, *Asperula odorata*, *Carex pillosa*, *Corydalis cava*, *Glechoma hirsuta*, *Viola mirabilis*, *V. odorata*, *Fikaria verna* та ін. Решта видів відмічені спорадично та зрідка. Дуже рідко трапляється *Paris quadrifolia*, *Vinca minor*.

У рослинному покриві значну роль відіграють ті види, які домінують чи трапляються часто. Серед досліджуваних видів це *Aegopodium podagraria*, *Asarum europaeum*, *Asperula odorata*, *Carex pillosa* та ін. Решта видів доповнюють наземний трав'янистий покрив.

Одержані нами дані необхідні для інвентаризації флори Ковпаківського лісопарку та околиць смт. Котельва, доповнення флористичних списків Полтавщини, лісостепової зони та України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Байрак О. М., Проскурня М. І., Стецюк Н. О. та ін. Еталони природи Полтавщини. Розповіді про заповідні території. – Полтава: Верстка, 2003. – 212 с.
2. Байрак О. М., Самородов В. М., Панасенко Т. В. Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. Полтава, Верстка, 2007. – 276 с.
3. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н и др. – Киев: Наукова думка, 1987. – 548 с.